

ДЕЯКІ КРОКИ ДО УНИКНЕННЯ, АБО ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ НА ШЛЯХУ НАДХОДЖЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Пехота Єгор Віталійович

студент 1 курсу, факультету слідчої та детективної діяльності,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0003-1203-7767

Науковий керівник: Таволжанський Олексій Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правової політики,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5409/>

Сучасним викликом для українського суспільства стало питання протидії та запобігання корупції в такій новій специфічній для нашої держави сфері діяльності, як управління гуманітарною допомогою. Ця проблема повстала у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України, що в свою чергу спричинило надходження більших обсягів гуманітарної допомоги та утворення низки корупційних ризиків під час її розподілу.

Наразі НАЗК, на всіх етапах надходження гуманітарної допомоги (від митного контролю до безпосереднього отримання) виділяють такі корупційні ризики, як: 1) надання відповідальними службовими особами на ввезення під виглядом гуманітарної допомоги незадекларованих, комерційних товарів; 2) розкрадання, або привласнення гуманітарної допомоги на етапі складської логістики; 3) продаж гуманітарної допомоги; 4) загалом нецільове використання гуманітарної допомоги [1, с. 125-127]. Цей факт підтверджує негативну динаміку утворення нових корупційних проявів у цьому секторі.

Наявність корупційних ризиків в умовах воєнного стану, особливо в контексті розподілу гуманітарної допомоги викликає низку негативних наслідків, серед яких: 1) відсутність, або обмежена кількість гуманітарної допомоги для людей, які її потребують; 2) негативне ставлення з боку країн постачальників, втрата міжнародного іміджу, а внаслідок цього зменшення, або припинення постачань; 3) втрата довіри з боку громадян; 4) підриєв економічного сектору держави та інші [2, с. 50].

У зв'язку з можливістю настання вищенаведених наслідків та існуючих сьогодні корупційних ризиків виникає крайня необхідність у виробленні певних кроків до їх уникнення, або подолання, шляхом модернізації механізмів запобігання корупції відповідно до нових форм корупційної діяльності [3, с. 255], оновлення чинного законодавства та розробці нових засобів для захисту гуманітарної допомоги.

Першочерговим кроком до уникнення корупційних ризиків є вдосконалення нормотворчої бази й усунення наявних в національному законодавстві прогалин. Таким чином, доповнення потребує Закон України «Про запобігання корупції», в якому необхідно: виокремити корупційні, або пов'язані з корупцією правопорушення, що стосуються гуманітарної допомоги; окреслити шляхи їх запобігання; встановити відповідні за них санкції та покарання, в залежності від суб'єкта правопорушення (представники ОМС, волонтери, або інші).

Проблема визначення спеціального суб'єкта притаманна і кримінальному законодавству України, а саме статті 201-2 Кримінального Кодексу про «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», що також є перешкодою на шляху урегулювання правових відносин у цій сфері. Для розв'язання цієї проблеми Шевчук А. В. та Бондаренко О. М. пропонують "...криміналізувати відповідну суспільно небезпечну діяльність як офіційних волонтерів, так і посадових осіб, які хоч і не наділені службовими повноваженнями, однак у зв'язку з своєю посадою можуть мати доступ до предметів гуманітарної допомоги, фактично розпоряджатися ними" [4, с. 190]. На нашу думку такі зміни сприятимуть реалізації принципу справедливості та в певній мірі зменшать кількість корупційних правопорушень пов'язаних з гуманітарною допомогою.

Також, важливим є перегляд або скасування постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану», через те, що п. 3 цієї постанови передбачає невідкладний допуск гуманітарної допомоги Державною митною службою України та Державною прикордонною службою України без належної перевірки великих обсягів товарів, що призводить до нових проявів корупції [1, с. 126].

Варто звернутися також до праць професора Головкина Б. М., який виділив такі методи запобігання корупції: електронне декларування; метод відкритості й прозорості (транспарентності) діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування; стимулювання доброчесної поведінки посадових осіб; та участь громадськості [3, с. 259]. Крім того, варто додати до цього переліку обов'язкове проведення антикорупційних експертиз, як одного з ефективних напрямів запобігання корупції [5, с. 237]. Застосування вищенаведених методів та їх адаптація відповідно до специфіки нашої проблеми стане ефективним кроком до уникнення потенційних корупційних ризиків, або до подолання вже наявних.

Наприклад, електронне декларування гуманітарної допомоги та створення загального електронного реєстру значно знизить рівень корупції на етапі митного оформлення, а також у системі складської логістики. В процесі реалізації цього методу доречним буде прислухатися до ідеї Н. А. Лугіної та

С. В. Дем'яненко, які запропонували створити відкриту онлайн-платформу на якій буде відстежуватися міжнародна допомога для України [6, с. 112].

Слід звернути увагу і на тезу Таволжанського О. В., який наголосив на необхідності впровадження безконтактних адміністративних послуг, без прямого контакту заявника з чиновником. Цей крок також буде сприяти реалізації вищенаведених методів та значно знизить рівень корупційних проявів [7, с. 135].

Важливу увагу слід приділити участі громадськості в процесі запобігання корупції під час надходження, зберігання, розподілу гуманітарної допомоги. На жаль, правдивою є теза Скаско О. І. та Галія В. І., що наразі велика кількість громадських організацій лише імітують громадський контроль, а їх метою є насправді реалізація власних інтересів. У своїй статті автори зазначають, що для зміцнення громадського контролю необхідне кількісне та якісне зростання громадських організацій, з чим важко погодитися.

На нашу думку, доречним є саме якісне зростання, а також реалізація інших запропонованих дій, серед яких підвищення компетентності, ресурсної та інституційної спроможності цих організацій, їх співпраця та обмін інформацією [8, с. 67], але в контексті вже перевірених часом, впливових організацій (Transparency International Ukraine, ГО «Центр протидії корупції» і т. д.). Кількісне зростання таких організацій, в свою чергу, може лише погіршити ситуацію та призвести до використання громадських організацій, як одного з засобів реалізації корупційних схем.

В свою чергу громадськість повинна отримувати від органів державної влади, або місцевого самоврядування – справедливий розподіл гуманітарної допомоги та прозорість підзвітної інформації. Задля зниження рівня утворення корупційних ризиків та задоволення вищенаведених потреб необхідним є встановлення вимог офіційного оприлюднення прозорої інформації для населення; створення методики коректної верифікації потреб громадян та критеріїв розподілу гуманітарної допомоги.

Також через те, що органи місцевого самоврядування та посадові особи митних органів відіграють вирішальну роль у процесі реалізації гуманітарної допомоги, важливим кроком для запобігання корупції у цих сферах може стати запровадження спеціальної комісії, метою якої була б перевірка кандидатів до ОМС та митних органів ДФС України на наявність необхідних компетенцій [1, с. 128; 9, с. 287]

Отже, в результаті дослідження було наведено та вироблено низку протидіючих кроків та заходів, що сприятимуть уникненню, або подоланню корупції на шляху надходження гуманітарної допомоги.

Список літератури:

1. Пехота Є. В. Корупційні ризики на шляху надходження гуманітарної допомоги та перспективи їх уникнення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків: Юрайт. 2023. С. 125-129.
2. Бондаренко О. С. Корупційні зловживання щодо гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Чернігів: Академія ДПтС. 2023. С. 50.
3. Головкін Б. М. Механізм запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 254-260.
4. Шевчук А. В., Боднарук О. М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія: ПРАВО. Випуск 72: частина 2. С. 190.
5. Сметаніна Н. В. Антикорупційна експертиза як напрям запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 237-241.
6. Лугіна Н. А., Дем'яненко С. В. Корупційні кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2023. Вип. 2 (11). С. 112.
7. Таволжанський О. В. Цифровізація публічних послуг як основний інструмент протидії корупції. Запобігання корупції у приватному секторі: матеріали наук.-практ. онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження акад. Володимира Сташиса (м. Харків, 1 лип. 2020 р.). Харків: Право. 2020. С. 134-136.
8. Скаско О. І., Галій В. І. Громадський контроль гуманітарної допомоги у сфері національної безпеки і оборони. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 73. С. 67.
9. Головкін Б. М. Поняття корупційної злочинності в митній сфері. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.). До 20-річчя Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.» та 170-річчя Одес. шк. права: у 2 т. Одеса, 2017. Т. 2. С. 285-287.